

menta *lacticinium* ‘menjar lletós, productes lactic’ i l’adjectiu b-ll. *lacticus* és quasi llatí antic. La substitució de -CINUS o -CELLUS per -CIOLUS o -CIONE és un fet adotzenat en el lèxic romànic (fr. *hameçon*/cast. *anzuelo*/ll. *hamicellus*, cast. *pezón*, cat. *peçol* etc.). La simultaneïtat dels dos noms *letecino* i *leticón* en les diferents fonts mossàrabs acaba de confirmar que l’un és una transformació local de l’altre.

DERIV. SAVIS: *Lacti*. *Lactància* [Belv.]. *Lacticini* [Belv.]. *Lacti*. *Làctic*; *lactat*. *Lactació*. *Lactescent*; *lactescència*. *Lactina*. *Lactosa*.

Del gr. γάλα, γάλακτος, ‘llet’, emparentat amb el ll. *lac*, vénen els següents. *Galàctic* i +*galàxia* (‘gran nebulosa astral’, al·ludint a la *Via Làctia*) tots dos reclamats per Fontserè (c. 1925) al *DOrt.*; ara es parla de +*transgalàctic*, per a transmissions a parts allunyades en les galàxies. *Galactita*; *galactosa*. *Gali* i *galega* [Lab. 1839], per als quals veg. *DCEC* (LECHE); el darrer, compost amb αἶξ, αἰγός, ‘cabra’. *Galacto-*.

CP.T.: *Lactífer*, *lactiforme*, *lactífug*, *lactigen*, *lactivor*. *Laserpici* [-s-s- Lab. 1840], pres del ll. *laserpicium*, compost de *lac* i *sirpicium* ‘propi de la planta anomenada *sirpe*’. Amb el mot grec: *Galactòfag*; *galactòfor*, *galactòmetre*, *galactoscopi* (evitem el dolent *lactoscopi*), *galactorrea*. *Poligala*, del ll. *polygála*, gr. πολὺγάλα, dita així per l’ús com a pastura de vaques; *poligalàcies*; *poligalina*. *Poligalàctia*.

1 «---serpens qui-nis englutien --- e tiraven lo layt de les mameles de nostres mulers e de nostres filles ---» (III, 74.10) paràfrasi d’un passatge del *Chronicon siculum*, 1282, com explica Coll; el gènere masculí indica que ha de ser calc d’un *lo lacte* del text sicilià, o una forma aprovençalada corresponent. — 2 Després de descriure l’*Euphorbia Lathyris* L.: «tenemos en la Península y Bal. otras muchas especies del género *Euphorbia* --- denominadas en general: cast. *lecheteznas*; val. *lecheruelas*, *lletreras*; cat. i bal. *lletreras*, *lletetresas*, y vsc. *ciurza*, *eznabelarras*», *Flora Farmacèutica*, p. 566; però a l’índex alfabètic posa *lletreras*, *lletresas*. Colmeiro, *Enum.* iv, p. 628, posa *lleteresa*, junt amb *lleterola* i *mal de ulls*, com a nom a «Cat.» de la *Euphorbia Platyphyllos* L., segons Estanislau Vayreda (*Plantas notables --- que crecen en Cat.*, 1879-82); i *lleteresa* segons Teixidor, com a nom a Cat. de les espècies d’*Euphorbia*: *Peplis Serrata*, *Helioscopia* i *Characias* (L., totes), pp. 618, 621, 634, 646; de la *Euph. Lathyris* L. només dóna com a nom català *lletrera*, segons Andrés Laguna (1553), i *cagamu(t)ja* segons Teixidor i Vayreda. Com a noms balears i valencians d’aquestes i altres espècies i com a noms «catalans» d’alguna d’aquestes i d’altres, dóna *lletrera*, però Costa, *Intr. Flora d. Cat.*, només porta *lletera*, *lleterola* (p. 221, § 1852, i Supl. p. 70). — 3 En les variants *lacteris*, *lacterida*, *lactarida*, glossades molt sovint «tithymallus», també «semen purgatoriae», «septem grana», algun cop «herba lactaria», veg. els detalls CGL VI, 618; menys sovint les variants *lacterede*, CGL III, 540.51, *lacteredas* III, 621.28, *lac-*

taredas, 621.45; *lactareda*, 620.36, en les quals ja veiem la *l* breu llatina canviada en *é*. — 4 Ja el *REW*, 4832, parteix de *LACTORIS*; i jo vaig deixar la qüestió ben estudiada en el *DCEC/DECH*, a propòsit del cast. *lecheteznas* [1495, Nebr.], rectificat M-L., que no coneix el nom català, però sí portuguès *leitarriga*, i per al castellà voldria suposar un inexplicable *LACTERIDINE: es tracta en castellà d’un encreuament amb *RICINUS* (cast. *rezno*), que és una herba molt afí i dels mateixos usos purgants (Teixidor i Colmeiro les posen una a continuació de l’altra); i una part de les espècies de l’*Euphorbia* duen el mateix nom (cagamuja) que el *ricinus*. Ernout-M. mostra algun escriptol, insinuant vagament que *lactoris* o *lacteris*, i el nom grec, siguin plantes diferents: però per les notes anteriors es veu que són només espècies d’un mateix gènere, i que en part han dut el mateix nom. — 5 Simonet, *Glos. Mozár.*, 508, s. v. *lethrera*, ja identifica amb el cast. *lecheteznas* i el cat. *lletrera*, i vol corregir en la primera forma el *ð* en *r*, en la tercera el *d* en *r*, i en la segona el *w* també en *r*: en això últim pot tenir raó, car així es podria entendre vocalitzant *l<ā>træra*, que és la forma a la qual voldria, al capdavant, reduir també les altres dues: tot plegat seria, doncs, més o menys *lethrera*. Però en canvi les altres dues esmenes són supèrflues i improbables, car així tenim que alguns parlars mossàrabs conservaven encara la terminació -*IDA* de l’ètimon grecollatí, que el català ha servat també. La primera variant d’Ibn-Al-Djazzar s’ha d’interpretar com *letrêda* i la tercera com *letrêdo*. Sobre el nom bereber (si bé en variants com *taagut*) hi ha abundants dades de botànics musulmans en Dozy, *Suppl.* I, 139b, però res allí sobre el nom espanyol. — 6 Hi ha la Punta dels Llençons cap a un extrem d’aquell gran port natural, encara que un home d’allà que havia navegat volia fer creure que era «per unes barquetes petites» (pensant en llanxes).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *lletada*, *lletança*, *lletaire*, *lletejar*, *lletenc*, *lleter*, *lleteret*, *lleterada*, *lleterada*, *lleteria*, *lleterassa*, *lletera*, *lleterola*, *les Llteres*, *Llitera*, *Lliterola*, *lleteresa*, *lletetresa*, *lletresa*, *lletrera*, *lletó*, *lletó*, *lletó de peix*, *tornar-se lletol*, *lletós*, *lletuga*, *lleituga*, *lletugada*, *lletugam*, *lletugar*, *lletugat*, *lletuguet*, *lletuguet*, *lactucari*, *lletum*, *enlletumar*, *lletium*, *alletar*, *lletar*, *alletable*, *alletada*, *alletador*, *alletament*, *deslletar*, *deslletament*, *contralet*, *lletsó*, *lletissó*, *lletriçó*, *llecsó*, *llapsó*, *llipsó*, *llacsó*, *llicsó*, *llicsió*, *llensó*, *l·llinsó*, *alecsó*, *allescó*, *lacti*, *lactància*, *lacticini*, *lacti*, *làctic*, *lactat*, *lactació*, *lactescent*, *lactescència*, *lactina*, *lactosa*, *galàctic*, *galàxia*, *transgalàctic*, *galactita*, *galactosa*, *gali*, *galega*, *galacto-*, *lactífer*, *lactiforme*, *lactífug*, *lactigen*, *lactivor*, *laserpici*, *galactòfag*, *galactòfor*, *galactòmetre*, *galactoscopi*, *lactoscopi*, *galactorrea*, *poligala*, *poligalàcies*, *poligalina*, *poligalàctia*

LLETANIA, pres del ll. *litanīa* ‘pregària’, i aquest,